

KEKJES, BAAFJES, KRAPLAPPEN

Hollandser kan het niet

Binnenkort gaat aan de Herengracht het eerste Amsterdamse klederdrachtmuseum open. Oprichtster Jolanda van den Berg leidde ons alvast rond. 'Elk weefdraadje, iedere kleur, heeft een eigen betekenis.'

TEKST MARGIT WILLEMS · FOTOGRAFIE PIET HERMANS

'Ik liep er al drie jaar mee rond...' Jolanda staat in de authentieke souterrainkeuken van Herengracht 427, ze heeft twee kanten *hullen* in haar hand. Eindelijk zien we eens van dichtbij zo'n echte

kap, we mogen er zelfs aan voelen... keihard gesteven. Op het aanrecht staat een kartonnen doos vol Hollandse klederdrachtkapen uit de verschillende streken. Binnenkort hangen ze aan de Zeeuwse muren of

aan het Spakenburger plafond, want dat is het plan: in haar nieuwe museum komen allerlei kamers, elk geschilderd in specifieke kleuren van de bijbehorende klederdracht. Het ruikt nog naar verf.

Delfts blauwe wc-pot

Vijf verdiepingen telt het museum. Vanaf juni 2016 kunnen bezoekers hier door Hindelooper, Spakenburger, Staphorster, Volendammer, Marker of Zeeuwse vertrekken dwalen. Maar voorlopig is alles in voorbereiding. Op zolder zijn desinschilders bezig sterk uitgegrote Hindelooper motieven op panelen te verven. Die zullen in de kamer op de muren worden bevestigd, in de speciale houten lijsten waarin drie eeuwen geleden nog gobelins werden opgespannen. Het typisch zeventiende-eeuwse museum is door de tijd heen opvallend goed bewaard gebleven, misschien is dat te danken aan het feit dat het gebouw in bezit is van de Protestantse Gemeente. Alle ramen in de achtergevel bieden een sfeervol uitzicht op zowel de Protes-

tantse Schuilkerk als het dak en de torens van de katholieke Krijtberg. Het toeval wil dat er van oudsher een sterke driehoeksrelatie is tussen Hindeloopen, Amsterdam en de Protestantse Gemeente.

Op de benedenverdieping staat een Delfts blauw versierde wc-pot, compleet met bijbehorende houten bril en nog altijd in gebruik. Het aangrenzende, onbedorven binnenplaatsje is met zijn groen houten trapje een evenbeeld van *Het straatje van Vermeer*.

Krullen en oorijzers

Het museum is dus nog niet klaar. We lopen via een vertrek, waarvan het houtwerk al in het Staphorster blauw is gezet, naar het trappenhuis en beklimmen de vele uitgesleten traptreden. Overal bevinden zich in traditionele kleuren geverfde, lege ruimtes. De Marker kamer is hemelsblauw met cadmiumgeel in combinatie met een specifieke kleur rood en in de kasten wachten verhuisdozen met stokoude, vrolijk beschilderde kisten. Jolanda opent een spanen

doos, er komt een strak opgerolde rok tevoorschijn. Het pakketje is zo groot als een pakje boter, er zit een folkloristisch versierde band omheen geknoopt die de hele stapel plooiën bedwingt. 'Zo bergen ze op Marken keurig hun rok in de linnenkast op.' De vloer en de muren in het Volendammer vertrek zijn ossenbloedrood maar de bedstee, compleet met onderdeurtjes voor de kinderen en een plank voor de baby boven het hoofd-einde, staat in de fel Hollands blauwe glansverf. Op de lattenbodem ligt Christus aan het kruis klaar, die moet alleen nog aan een spijker. *Jolanda*: 'Ik heb iemand gevonden die uitstekende replica's van de traditionele sieraden voor het museum maakt, ook de verschillende krullen en oorijzers. Ze zijn alleen niet van goud, maar verder identiek.'

Op de volgende verdieping volgt een lichtblauwe Zeeuwse kamer. De uit verschillende eilanden bestaande provincie blijkt vele klederdrachtstijlen te kennen. Op dezelfde etage zijn de muren van de Spakenburger stijkkamer beschilderd met het ken-

merkende ruitdessin. Het houtwerk is zwart, ertegenaan wordt een verzameling spierwitte kanten mutsen getoond, gehaakt volgens de reglementen in zeer bijzondere patronen. En we leren meteen wat een kraplap is, die trouwens in het Zeeuwse Axel *beuk* heet. In Staphorst is deze kraplap meestal zwart en is hij bewerkt met bontgekleurd stipwerk, maar een vrouw in de rouw draagt er een met een blauw-wit dessin.

De Derde Schinkel

'En hier komt de studio...' Jolanda gebaart langs de keldermuur alsof er een kledingrek hangt, '...er komt nog een hele rij speciaal voor mij gemaakte Volendammer kostuums. Wie wil kan zich volgens het oude gebruik in het decor van een Volendammer kamer, met Delfts blauwe tegelwand en een zwarte potkachel, gekostumeerd laten vereeuwigen.'

De bekende fotograaf Jimmy Nelson reisde tweeënhalf jaar de wereld over. Hij fotografeerde allerlei stammen, culturen en tradities en belandde ook op Marken. Uit enthousi-

asme voor het klederdrachtmuseum in wording schonk Nelson genereus een paar enorme prints. Die komen op de wanden van de museumwinkel en in de Marker kamer te hangen. Op zolder liggen een paar balen klederdrachtstof en op de schouw in de toekomstige winkel wacht een verzameling handgemaakte doosjes op de allereerste klanten. 'Allemaal unica waarin mijn verzameling prentbriefkaarten van de verschillende klederdrachten zijn verwerkt, maak maar open... aan de binnenkant zijn ze zelfs met echte Volendammer stof bekleed.

Ik wil in de museumwinkel niet de gebruikelijke souvenirs maar bijzondere dingen verkopen. Op een gegeven moment kwam ik op het spoor van de boekbinderij en het naaiatelier van De Derde Schinkel, een werkproject van de Regenbooggroep. Ik zag de kwaliteit en originaliteit van hun producten, die pasten perfect bij mijn ontwerpideeën voor themagerichte

'Ik hou van de verhalen die erachter zitten, die wil ik graag doorvertellen'

winkelartikelen. Dankzij de mogelijkheden die deze sociale firma me biedt kunnen mijn opdrachten worden verwezenlijkt. Bovendien heb ik vanuit mijn achtergrond als oud-medewerker van de Valeriuskliniek affiniteit met deze doelgroep.'

Rouwdracht

Is het niet raar dat er in Amsterdam nog geen klederdrachtmuseum bestond? *Jolanda*: 'Er is gewoon nog nooit iemand op gekomen. Ik ben mijn leven lang al geïnteresseerd in folklore en klederdrachten. Waar ik ook kwam, ik bezocht de musea die hieraan gewijd zijn. Nee, het zit niet in de familie, maar op oude kinderfoto's draag ik op verkleedfeesten altijd wel een Volendammer kostuum... of loop ik in

pakjes die mijn moeder van traditionele klederdrachtstoffen fabriceerde. Als ik zelf een lap mocht kiezen, pikte ik deze stoffen er als kind altijd uit. Wat me er zo in aantrekt is het uitbundige visuele aspect van de kleuren en hun contrastvolle combinaties en dessins. Elk weefdraadje, iedere kleur, heeft een eigen betekenis. Ik hou van de verhalen die erachter zitten, die wil ik graag doorvertellen. Neem de combinatie blauw-zwart, die wordt in Staphorst gebruikt voor de rouw terwijl de rouwdracht in Spakenburg paars van kleur is.

Ik ben me er sterk van bewust dat over zo'n vijf à tien jaar niemand meer klederdracht zal dragen, dan zal het definitief uit het straatbeeld verdwijnen. Op dit moment wordt de traditionele dracht alleen nog door stokoude mensen ter plekke gedragen. Als dat voorbij is, zal daarmee de kennis slijten; ik wilde een museum oprichten om die te behoeden voor de vergetel-

heid. Ik doe dat niet alleen voor de toeristen, maar ook voor de Nederlanders. Het is een onderdeel van onze geschiedenis.'

Onuitgesproken regels

Zestig jaar geleden zag je in Amsterdam regelmatig Volendammer klederdracht omdat veel dames uit Volendam hier toen een schoonmaakbaan hadden. 'Het hoorde gewoon bij het stadsbeeld', zegt Jolanda, 'net als de visboeren in hun traditionele kostuums. Op paleis Soestdijk werkte destijds zelfs een hele Spakenburgse familie in klederdracht in de huishouding.

Er is binnen de gemeenschappen vanaf 1800 tot heden een enorme ontwikkeling in de traditionele dracht geweest. De Volendammer klederdracht zag er twee eeuwen geleden totaal anders uit. De verschrikkelijke armoede onder de vissers zorgde ervoor dat ze hun kleding tot op de draad versleten en wat er nog van restte is waarschijnlijk in de kachel verdwenen, om hun huis te verwarmen. Oude kledingvoorbeelden zijn daarom nauwelijks bewaard gebleven, waardoor de verschijningsvormen langzaam zijn verschoven. Die witte Volendammer hullen waren er vroeger ook in het pikzwart! En de rok lengten zijn binnen de verschillende klederdrachten altijd aan modeontwikkeling onderhevig geweest.

Klederdracht is een middel om per sociale gemeenschap te laten zien wie je bent en bij welke groep je behoort, daarbinnen bestaan vaak onuitgesproken regels over wat je op bepaalde dagen wel of niet draagt. Dit alles houdt de gemeenschap bijeen.'

Workshops stippen

Jolanda hoopt dat het klederdrachtmuseum op den duur gezien zal worden als dé plek waar informatie over al deze oude gebruiken wordt doorgegeven. 'Daarnaast wil ik in de nabije toekomst educatieve projecten ontwikkelen en mensen uit de streek workshops stippen of Hindelooper schilderwerk laten geven, zodat die hun eigen verhaal kunnen vertellen.

Er komen hier volgende week allerlei groepen uit Urk, Zeeland, Stap-

horst, Hindeloopen, Spakenburg, Marken en Volendam om me belangeloos te helpen met het aankleden van de levensgrote museumpoppen. Zij vinden het belangrijk dat dit op de juiste manier gebeurt en ik heb toen ik bij thuis op bezoek was al gemerkt dat er tijdens het kleden altijd hardop en in dialect over de details van hun dracht wordt gepraat. Dan hoor je opeens het woord *kekje* of *baafje*...

Ik ben tijdens de voorbereidingen

voor het museum de afgelopen periode al uitgebreid in de verschillende streken bij mensen over de vloer geweest, ik kreeg enorm veel bruikbare informatie mee en men was zo gastvrij en hulpvaardig. Hun enthousiasme ontmoert me...'

Het Klederdrachtmuseum
Herengracht 427
verwachte openingsdatum: juni
info@hetklederdrachtmuseum.nl